

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Museum Dr. Guislain, Gent, België

Het trammetje baant zich piepend en slingerend een weg van de drukke Gentse binnenstad naar de noordelijke buitenwijk Brugse Poort. Bij de ingang van het psychiatrische ziekenhuis Dr. Guislain stap ik uit en loop naar de poort van het museum dat gehuisvest is in de voormalige gebouwen van het Hospice Guislain. In de ommuurde binnentuin maakt het geroezemoes van de stad plaats voor een oase van rust. Het uit de negentiende eeuw afkomstige gebouw heeft op mij iedere keer weer een bevreemdend effect. Het fascineert en confronteert tegelijkertijd. Met een beetje verbeelding kun je je een voorstelling maken van wat zich hier ooit heeft afgespeeld. Op deze bijzondere plek ontmoet ik Patrick Allegaert, artistiek leider van het museum.

Ontstaansgeschiedenis

Na een warm onthaal begint Allegaert zijn verhaal. Samen met zijn vrouw Annemie Cailliau, die zich vooral met de zakelijke kant bemoeit, stond hij aan de wieg van de oprichting van het Museum Dr. Guislain dat een bijdrage wil leveren aan het maatschappelijke vraagstuk “wat is normaal en wat is abnormaal?”. De vraag is welke lering we uit deze vraagstelling kunnen trekken en hoe we in onze tijd omgaan met deze begrippen. Om het vraagstuk te visualiseren is in de presentatie een reconstructie uit de geschiedenis van de psychiatrie en de armenzorg gerealiseerd. Geschiedenis en actualiteit worden met elkaar verbonden om het debat zo eerlijk mogelijk te kunnen voeren.

*Aan de oprichting van het museum ging een periode vooraf van intensief speurwerk naar het bronnenmateriaal rond Dr. Guislain (1797-1860). Deels was dit verdwenen en deels bevond het zich nog verspreid door de stad. Guislain bleek niet alleen een kundig geneesheer maar ook een vaardig tekenaar. Het museum herbergt een serie getekende portretten van zijn hand; allemaal portretten van patiënten. Na zijn dood werden zij fotografisch vastgelegd, zoals te zien aan de hand van de fotoportretten in het archief van Hospice Guislain.

Ook voor architectuur had Guislain, als zoon van een architect, grote belangstelling. Al vanaf 1824 tekende hij regelmatig ontwerpen voor een nieuw psychiatrisch centrum dat hij voor ogen had. Stadsarchitect Adolph Pauli (1820-1895) realiseerde het Hospice Guislain dan ook in nauwe samenwerking met de stichter en naamgever. In 1857 opende het hospitaal in het toen nog landelijke buitengebied van de stad. De gemengde bouwstijl met de vele bogen en galerijen herinnert aan de voorliefde die Guislain had voor romaanse, byzantijnse en gotische architectuur. In dit historische pand opende in 1986 het museum als eerste Europese initiatief op dit gebied. De eerste jaren werd vooral de vaste collectie van gravures, schilderijen en oude medische traktaten en objecten uitgebreid. Geleidelijk aan kwam er inhoudelijk en op het gebied van de museale presentatie steeds meer belangstelling voor, zoals Allegaert dit zo mooi noemt, “het geleefde leven”.

De kracht van tentoonstellingen

In 1989 werd bij wijze van proef een eerste tijdelijke tentoonstelling georganiseerd als hommage aan het werk van de expressionistische kunstenaar Oscar Colbrandt (1879-1959). Deze kunstenaar verbleef van 1889 tot aan zijn dood in Hospice Guislain. Hoewel de tentoonstelling slechts enkele weken duurde en vergezeld ging van slechts een bescheiden catalogus, kwam er een weliswaar bescheiden, maar nadrukkelijk enthousiast publiek op af. Dit apart belichten van een bepaald aspect uit de geschiedenis van de psychiatrie kon de bezoeker blijkbaar waarderen. Tegelijkertijd houdt zo'n tijdelijke tentoonstelling het museum als actieve speler zichtbaar binnen het culturele veld.

In 1991/1992 sloot de tentoonstelling 'Vastenheiligen, Wondermeisjes en Hongerkunstenaars' (over de geschiedenis van anorexia) direct aan bij de actuele academische publicaties die toen over dit onderwerp verschenen. Allegaert vertelt "Dergelijke kennis binnen een bescheiden tentoonstelling te kunnen visualiseren, is voor ons bijzonder interessant. De inbedding van een bepaalde psychische aandoening zoals anorexia nervosa, in een breder cultuurhistorische benadering wordt ook door de bezoeker gewaardeerd. De combinatie met een catalogus en een studiedag ondersteunen het inhoudelijke debat".

In 1995 vindt de tentoonstelling 'Hoe anders is anders, Beeld van jou, Beeld van Mij' plaats. Middelbare scholieren werden aan de hand van een wedstrijd uitgenodigd in het museum te exposeren. Door samenwerking met het atelier van het psychiatrische ziekenhuis in Melle en met Paul Duhem, een kunstenaar met een verstandelijke beperking uit het beeldend atelier La Pommeraie, werd aandacht geschonken aan Outsider Art. Zo werden de eerste stappen gezet om 'waanzin en kunst' inhoudelijk als essentiële elementen in het museum op te nemen.

'Gestoorde vorsten'

Mijlpaal en werkelijke doorbraak werd de tentoonstelling 'Gestoorde vorsten' in 1999. Voor de eerste keer participeerde het museum met een eigenzinnige bijdrage aan een groot Gents cultuurevenement; de Keizer Karel Herdenking 1500-2000. "Door samenwerking met Time, een tweejaarlijks festival over hedendaagse podiumkunsten en beeldende kunst in Gent, benadrukten we onze culturele context. We besloten vrij radicaal om vooral multidisciplinair te gaan werken. We putten daarvoor uit de geschiedenis van de psychiatrie, geneeskunde, kunstgeschiedenis, art brut, Outsider Art en de hedendaagse kunst. In de begeleidende catalogus schreef de gezaghebbende Britse historicus Roy Porter over 'gekke' Engelse vorsten, Riana Scheepers verhaalde meeslepend over de Zuid Afrikaanse koning Shaka Zulu die gek werd na het overlijden van zijn moeder en Michel Thevoz, directeur van de Collection de l'Art Brut in Lausanne, lichtte de keuze op de tentoonstelling toe. Door deze benadering kreeg het museum toegang tot relevante samenwerkingsvormen, nationaal en internationaal. De participatie van andere kunstvormen in het museum krijgt steeds meer zijn beslag. De drie hoofdlijnen in het museum worden gevormd door het medische verhaal over de psychiatrie, de fotografie en de Outsider Art. Alle drie gaan uit van de fascinatie voor de ander."

Langdurige bruiklenen

Vanuit de keuze voor het doorbreken van de grenzen tussen 'normaal en abnormaal' groeide een bescheiden kunstcollectie van werk van mensen met een verstandelijke beperking en van psychiatrische patiënten. Deze werd in 2002 fors uitgebreid met een langdurig bruikleen (tot 2012) van de internationale collectie De Stadshof en de Stichting Willem van Genk. Hiermee telt de totale kunstcollectie in het museum inmiddels ruim 8.000 objecten waarvan er een paar honderd permanent zijn opgesteld.

In 2005 opende het museum een nieuwe vleugel, volledig gewijd aan Outsider Art, met in twee zalen een vaste opstelling met kunstwerken uit onder andere de Stadshofcollectie, getiteld 'Spelmakers'. Ook is er een overzicht van de klassieke Outsider Art met werk van kunstenaars als Willem van Genk (1927-2005), Michel Nedjar (1947), Carlo Zinelli (1916-1974), Paul Duhem (1919-1999), Madge Gill (1882-1961) en Adolf Wölfli (1864-1930). Zo heeft het Museum Dr. Guislain deze collectie nieuw leven kunnen inblazen. Bovendien worden regelmatig bruiklenen verstrekt aan internationale tentoonstellingen. Alleen voor het kwetsbare werk van Willem van Genk geldt momenteel een vervoersverbod. De reusachtige gebouwen, trolleybussen, vliegtuigen en zeppelins lijden te veel onder het transport.

De toekomst

Jaarlijks trekt het museum zo'n 60.000 bezoekers en ook de media besteden regelmatig aandacht aan de tentoonstellingen. Blijkbaar is de combinatie van verschillende disciplines binnen de presentatie een goede keuze geweest. Deze integrale werkwijze is dan ook kenmerkend geworden voor Museum Dr. Guislain. En niet zonder succes; in 2006 ontving het de prestigieuze Museumprijs van Vlaanderen. De sfeer, de geschiedenis van het gebouw en de ligging in de stad vormen unieke voorwaarden om de uitgezette beleidslijnen verder te intensiveren.

Bij het verwerven van nieuwe kunstwerken gaat het museum uit van enkele selectiecriteria die Raw Vision opstelde. De vraag of iets al dan niet kunst is, vindt Allegaert minder belangrijk dan de kwaliteit. Hij beschouwt Outsider Art immers als een volwaardige kunstvorm. Zijn wensen zijn de kunstcollectie verder uit te breiden en goede tentoonstellingen te blijven organiseren. Naast de ene Wölfli die het museum rijk is, zou Allegaert graag nog meer werk van deze ingenieuze tekenaar willen aankopen. Ook werk van Henri Darger (1892-1973) staat op het verlanglijstje. In verband met de hoge prijzen die voor deze kunst gevraagd worden, is het maar de vraag of dit haalbaar is.

Afsluitend zegt Allegaert “de samenhang tussen de drie museumlijnen belangrijk” te vinden. “Het totaal”, daar staat hij voor. “Met als kern, het debat waarin geschiedenis en actualiteit beide aanwezig zijn. Deze mengeling tussen wetenschap en fascinatie voor de mens, werkt.” Het kleine museumteam heeft nog veel te doen. Onlangs is de museumwinkel heringericht en is het aanbod uitgebreid. Andere delen van het gebouw vragen hier en daar nog aanpassing. Het organiseren van wetenschappelijke symposia en het houden van tijdelijke- en thematentoonstellingen liggen in het verschiet.

Na afloop van het bezoek realiseer ik mij dat ik uit eerste hand een boeiend verhaal heb gehoord over de originele wijze waarop het museum ‘the best of both worlds’ kiest: het staat midden in de dag van vandaag en heeft tegelijkertijd een scherp oog voor de geschiedenis. Hierdoor kunnen heden en toekomst beter begrepen worden. Inderdaad; een vruchtbare, museale combinatie. En dan ook nog eens op zo’n boeiende plek. Een aanrader.

Tekst: Phia Verstraete

www.museumdrguislain.be

